

BARTOMEU ROSSELLÓ-PÒRCEL I SALVADOR ESPRIU:

Antoni Riera,
professor i periodista

Ara no sé com ho hauria de dir, però llegint *Dos amics de vint anys*, el darrer llibre de Sebastià Alzamora, m'he sentit instal·lat prou còmodament en el coneixement previ que tenia dels dos poetes per copsar-hi detalls amagats que m'han fet gràcia i alhora prou ignorant per no veure-hi els anacronismes o les inconcrecions de què parla ell en la nota aclaridora que tanca el llibre. Amb això vull dir, sí, que és possible que un lector del tot profà en les figures de Rosselló-Pòrcel i Espriu hi trobi a faltar alguna explicació més, com també

ho és que un expert hi vegi estirabots inconvenients. Més enllà de tot això, *Dos amics de vint anys* és l'aportació en forma de novel·la que Sebastià Alzamora ens fa en aquest any del centenari del naixement de Salvador Espriu i Bartomeu Rosselló-Pòrcel (i també de Marià Villangómez, que, òbviament, no té presència en el llibre), un adveniment que arreplega totes les gràcies amb què ens obsequia l'escriptor llucmajorer en les seves novel·les: sempre hi trobam la cura lingüística, el cabal lèxic, la sintaxi àgil, el verb exacte, el gir sorprenent; els diàlegs ben travats, consistents, capaços de donar força als personatges; la caricatura en

aquest cas delicada en referir-se a Espriu o a Rosselló, però mordaç i viperina en acostar-se a la figura patumil (disculpau la llicència) de Carles Riba; el retrat d'un temps passat i els paral·lelismes inevitables, (potser metafòrics?) amb el temps d'ara.

ELS DOS PERSONATGES

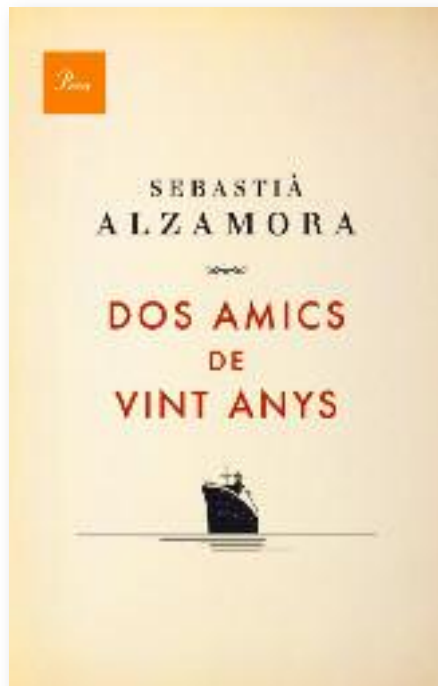
L'autor de la novel·la aquesta vegada ha hagut de fer un exercici de contenció de la seva expansivitat narrativo-descriptiva. El motiu? Qui ens conta la història en primera persona, aquesta vegada és Salvador Espriu. Vull pensar que Alzamora ha fruit fins al moll de l'os pensant que qui parlava era l'autor de *La pell*

de brau i no ell mateix. Alzamora retrata (sense por d'entrar en la caricatura) tots els complexos i manies que envoltaren Salvador Espriu i que n'acabaren configurant la imatge pública. Aquell home fosc, malaltissament discret, clenxinat, desnerit, pulcre, agorafòbic, estugós, asexual, contrasta en el llibre, i s'hi complementa, amb el personatge vital, audaç, àvid de glòria, seductor, protagonista, de Bartomeu Rosselló-Pòrcel. L'Espriu-narrador, sempre anomenat "prosista" per Rosselló, sent admiració (potser enveja) davant el tarannà del poeta mallorquí: "En el moment més inesperat, en Tomeu treia de dins seu - com els mags que treuen conills d'un barret- alguna

facècia que tenia la virtut de fer riure les dames". A les dames, i "a mi també em feia riure", diu Espriu suggerint per ventura quelcom més que una amistat. I així és com veu Bartomeu Rosselló-Pòrcel, plantat a la coberta del Ciudad de Cádiz, on els joves participen en el creuer organitzat pel Govern de la República per als joves universitaris: "Despentinat, la camisa blanca espitregada i lleument esquitxada per les gotes d'aigua de mar que el vent transportava, amb un somriure al rostre gairebé tan enorme com el blau del cel que envoltava la seva figura alta, robusta i un pèl desmanegada".

LA POESIA

Amb la força que dóna tenir damunt la taula narrativa dos homenots de la talla d'Espriu i Rosselló, Alzamora pot ser valent i donar la rellevància que es mereix a la verdadera protagonista de la novel·la, que és la poesia. Ho pot fer citant textualment versos transparents, com aquests de la Divina Comèdia: "Puro e disposto a salire alle stelle"; però també amagant-los dins

la narració d'Espriu o dins els diàlegs dels personatges. És així que Espriu es demana "tu que esperaves el moment de totes les seguretats, estàs segur de ser aquí, dins aquest llit de llençols blanquíssims?" O quan Rosselló, dins el purgatori de les ombres ens recorda que "mumare sol brodar asseguda davant es portal de ca nostra" (*la teva mare broda en el carrer de l'Om*). També quan són represos

per la gorgona-mestra de dansa de les seves admirades Amàlia i Mercè, hi ha espai per al joc poètic de l'autor: "Degustàvem a glops el beuratge calent i la nostra freda dissort" (*beviem a glops aspres vins de burla, el meu poble ijo*). O també quan diu el narrador-Espriu que "hauríem deixat enrere sense dilació el nostre país per fugir nord enllà" (*Oh, que cansat estic de la meva covarda, vella, tan salvatge terra, i com m'agradaria d'allunyar-me'n nord enllà*). Els mateixos versos, aquests darrers, que alenen igualment quan diu Espriu que "jo també era tan covard com salvatge". I desenes més d'exemples que hi trobaríem o que a mi mateix m'hauran passat per malla. És la mostra, voluntària o no, que la vida i la poesia, la vida i la literatura si es vol, són indes-

triabls l'una de l'altra, per més que no parlem de literatura biogràfica o vivencial.

Però la poesia hi és amagada i també hi és tema central de conversa i forma part substancial de la trama i dels diàlegs, que ens mostren l'enfrontament dels poetes joves amb la tradició que tanmateix no gosen defugir. És aquí on Espriu-Alzamora s'acarnissa en la caricatura de Carles Riba, que "personifica les velles mentides dels passats" i de qui Rosselló diu que "per més que me'l miro, encara no he endevinat on té el sexe". Tanmateix, és també en l'acceptació dels mestratges que es mostra una altra de les diferències entre Rosselló i Espriu. Mentre el mallorquí reconeix la vàlua del seu mestre Gabriel Alomar, o es deixa agombolar pel cenacle poètic de Riba, Espriu es mostra més altiu i pretén ser impermeable a les influències de les tendències immediatament anteriors. Crida l'atenció que una de les poetes valorades per Espriu-Alzamora sigui Maria Antònia Salvà. Hi deu tenir res a veure que sigui paisana de l'autor de *Sara i Jeremies?* Un dels passatges elaborats per a la glòria de *Dos amics de vint anys* és el debat poètic entre els dos amics protagonistes, les seves amigues Tineo i Muntanyola i uns joves Marià Manent, Joan Teixidor i Joan Vinyoli.

El fet d'escriure una novel·la des del futur com fa Alzamora, permet atorgar als seus personatges el do de la profecia indubtable. Així Rosselló enfloca amb seguretat inaudita a Espriu: "Ets un tresor nacional de Catalunya! La cosa hebrea et confereix aura de profeta: algun dia seràs la veu del teu poble, prosista Espriu", i l'encerta!

diu: "Aquest espectacle grotesc de la proclamació de l'estat català que va perpetrar l'insensat d'en Companys. La ridícula tomacada que alguns dels nostres companys varen perpetrar contra en Portela. Tot plegat és un rebombori insuportable. I, el que és

epilèptica, la legitimitat i el punt d'honor que mai no ha tingut com a dirigent". El mallorquí, davant aital argument, ho té clar: "Tot fa pensar que ets un burgès de l'alçada d'un campanar".

La guerra ho esvaïrà tot. Amb Rosselló ja mort, el Ciudad de Cádiz fou torpedinat i García Lorca ja no podria tocar pus mai el piano de la residència d'estudiants on Rosselló va fer de bibliotecari.

DOS AMICS, TANMATEIX

Les diferències polítiques generen un distanciament, un refredament entre els dos amics. En la distància i en el temps, però, Espriu reconeix que "aquell matí va succeir una de les coses més decisives de la meua vida. Espero que, de la seva, també". Els dos amics tenien també diferències pel que fa a l'actitud davant la vida. Rosselló creia que "la glòria és l'estat natural al qual ha d'aspirar un home. No hem vingut a aquest món per fer-hi només un bon passar, sinó per fulgurar amb una intensitat nova". En canvi Espriu pensava que "bé hi ha d'haver zones d'ombra, també". I tanmateix "és en la discrepància que se cimenten les amistats veritables". Per això, el poeta de Sinera acaba convencent-se que Rosselló va tenir "una vida plena, autosuficient pel que fa al seu sentit i als seus propòsits, i tan generosa en els èxits, en les mancances i els fracassos, que justifica per si mateix l'existència i la peripècia de cadascun de nosaltres".

PS. No he dit que el llibre (el llibre físic) m'ha agradat molt. La portada, el color crema, el vaixell minimal, com un amic que ve de mar enllà, perquè no l'enyorem tant. ■

LA MORT

Però hi ha un element que ho trastoca tot i que marca les anades i vengudes temporals de la novel·la: la mort de Rosselló. El llibre s'obre i es tanca amb la vetlla del malalt al sanatori del Brull per part d'Amàlia Tineo, Carles Riba i el mateix Espriu, que ja de bon principi ens deixa clar que "al sanatori del Brull s'hi ve únicament a morir". A aquests passatges cal afegir-hi els que Alzamora titula com *Les ombres* on l'autor sembla voler acostar-nos d'una manera més íntima i lírica la figura de Rosselló, que ens parla amb un llenguatge oníric, fet de talladures, des del trànsit entre aquest món i l'altre. És potser per això que hi grinyola l'ús de l'article salat, que conviu amb formes del català estàndard, en comptes d'acostar-se més al mallorquí dialectalitzant que per ventura faria més versemblant la tria de registre.

LA POLÍTICA

Alzamora deixa clares les diferències d'origen de Rosselló i Espriu. El primer recorda que "són pobres, a

casa meua, i van tenir molt poca instrucció. Si no hagués estat per n'Alomar, jo no hauria pogut de cap manera venir a estudiar aquí, a B a r c e l o n a", mentre que el segon es lamenta que "per desgràcia meua, jo només sóc un fill de notari d'Arenys de Mar, de rectes costums i hàbits pulcres. Així un no es guanya la posteritat, amic meu". Es a partir d'aquí que es fonamenten també les diferències ideològiques dels dos amics. Espriu es mostra escèptic i decebut amb la república "bona part de la seva fragilitat va venir dels desencerts i les mancances dels que en van ser els dirigents, per anomenar-los d'alguna manera". Mentre que Rosselló escampa al vent la seva condició de republicà i és agent implicat en el llançament de tomàtiques al governador civil Portela, arran dels fets del 6 d'octubre, que generen alhora una acalorada discussió entre el poeta de les ombres i el versador del foc. Espriu

pitjor, completament estèril". Tot al contrari, Rosselló replica: "M'he aturat a mirar el món on visc i m'he adonat que cal prendre-hi posició, en lloc de deixar que la vida et passi gentilment pel costat, com una brisa marinera. Jo no sóc bolxevic. Sóc revolucionari".

I com si visquessin l'any 2013 i el president es digués Mas i no Companys, els amics es fan retrets, i rèpliques i contrarèpliques: "Com a país, estem en situació d'emergència, i és en moments com aquest quan es veu de quina part està fet cadascú", diu Rosselló, que és respost per Espriu: "Companys va voler obtenir amb un gest de desesperació, amb una convulsió